

Schooltandartsen.

Langzamerhand is men gaan inzien, dat de schoolkinderen als zoodanig, dringend behoefte hebben aan geneeskundig toezicht en geneeskundigen raad en wel voornamelijk met het oog op de hygiëne. Schoolinspektors, hoofden van scholen, onderwijzers en ouders worden geacht niet te kunnen voldoen aan alle rechtmatige eischen der hygiëne, wat de school met hare kinderen betreft, zonder medewerking van de werkelijk deskundigen, dus van den medischen stand.

Het gevolg van dit inzicht is reeds geweest, zij 't slechts hier en daar, de aanstelling van schoolartsen.

De taak van den schoolarts is veelomvattend. Diep op zijne werkkring ingaan wordt hier niet ter plaatse geacht. Toch zij met 'n kort woord gezegd, dat diens bezigheid zich niet beperkt tot het onderzoek der kinderen en de uitwijzing der door ziekte aangetasten, maar ook in zich sluit het toezicht op den bouw der schoollokalen, het zorgen voor ruimte, licht, lucht en reinheid. En zoowel de kleeding van kind als onderwijzer behoort kritiesch te worden gadeslagen. De laatstgenoemde dient, wat orde en netheid aangaat, een voorbeeld voor zijne leerlingen te zijn.

Het spreekt van zelf, dat de algemeene invoering van schoolartsen belangrijke kosten met zich zal brengen. En als men van alle zijden met kracht op die invoering blijft aandringen, niettegenstaande het reeds zoo hoog opgevoerde budget der gemeentefinanciën, dan kan men overtuigd zijn van hare noodzakelijkheid.

Nauwelijks is men eenigszins vertrouwd geraakt met den klank van het woord schoolarts of daar wordt reeds een nieuw woord gehoord: schooltandartsen.

Wat zijn dat? zal het publiek, de gemeente en de staat vragen.

Een schooltandarts is een deskundige, welke op regelmatige tijden de tanden der schoolkinderen onderzoekt, met het doel de door tandcaries aangegrepen tanden zoo mogelijk te laten behandelen en te behouden. Bovendien heeft hij te controleeren of de door hem te geven voorschriften der mondhygiëne worden opgevolgd.

De beantwoording van de vraag of de aanstelling van schooltandartsen gewenscht of noodzakelijk is, hangt af van de hevigheid der tandziekten bij de schooljeugd.

Om hiervan op de hoogte te komen heeft men in verschillende plaatsen van verschillende staten statistieken gemaakt. Daar zijn de tanden der schoolkinderen systematisch onderzocht door tandheekkundigen, wier opgaven handelen over de volgende gemeenten en staten:

Asschaffenburg, Berlijn, Freiburg, Halle, Hamburg, Hannover, Maagdenburg, Rudolstadt, 19 plaatsen uit Sleeswijk-Holstein, Würzburg, Straatsburg.

Amerika, Denemarken, Engeland, Italië, Noorwegen, Oostenrijk, Rusland, Schotland, Zweden, Zwitserland en Hongarije. De uitgebreide onderzoekingen, welke op dit gebied hebben plaats gehad, zijn ruim voldoende. Het doorgaan met systematisch de tanden van schoolkinderen te onderzoeken, alleen met het doel statistieken te maken, is te veroordeelen. Autoriteiten weigeren derhalve hunne toestemming, waar het slechts geldt het zoeken naar den bekenden weg, gedurende welk onderzoek kinderen en onderwijzers lastig gevallen worden. — Geen onderzoek, zonder behandeling.

Niettegenstaande het verschil in landaard, van bodem, van voeding en van stand, wijken de verkregen cijfers der statistieken niet veel van elkander af; ongeveer 95 pCt. der gebitten zijn overal aangetast, terwijl gemiddeld 25 pCt. van het gezamenlijke getal tanden de sporen der tandziekte dragen.

De verkregen cijfers kunnen beschouwd worden als te gelden voor alle cultuurvolken. Zij zijn van eene schrikbarende welsprekendheid en duiden aan dat de tandcaries de meest verspreide volksziekte is, die zeker tot ernstige ongerustheid aanleiding moet geven als men de mogelijke gevolgen der tandcaries overziet.

Bij voorkeur in de jaren der jeugd begint de tandverwoesting, die voor minstens twee partijen zeer ongewenscht is. In de eerste plaats voor het patientje zelf, in de tweede plaats voor zijne omgeving en waar hier speciaal op geëind wordt, voor de medescholieren.

In ontbinding verkeerend tandbeen, zieke of afgestorven tandzenuwen, ontstoken tandvlesch en tandsteenafzettingen verspreiden geuren, waarmede het reukorgaan liefst nooit kennis wenscht te maken. Waar één tandlijder de atmosfeer in het schoollokaal reeds minder frisch doet worden, daar kan men zich de lucht van een lokaal voorstellen, waar 95 pCt. der aanwezigen iets aan het gebit scheelt en waar 25 pCt. der gezamenlijke tanden reeds ziek zijn, wat zeggen wil: in ontbinding verkeerend. En deze met vieze geurtjes bezwangerde lucht wordt in- en uitgeademd, bestrijkt nu eens de ademhalingsorganen van den een, dan weer van den ander. Diezelfde lucht vervoert de ontelbare microben, die zich in elke zieke tand, kies of mond bevinden, en verschaft dus deze organismen telkens een nieuw verblijf in een anderen mond. Als men nu weet, dat in door bederf ontstane tandholten, zelfs de bacteriën gevonden zijn, die de meest

ernstige algemeene ziekten zooals pneumonie, tuberculose, diphterie enz. kunnen veroorzaken, dan is hiermede de vraag of een holle tand of kies als een entrée voor ziekte veroorzakende microben van het lichaam beschouwd mag worden, beantwoord. M. a. w. een zieke tand kan gelegenheid geven tot infectie van het lichaam.

Nu kan men wel trachten door ventilatie van het schoollokaal zooveel als mogelijk het kwaad te bestrijden, de oorzaak van het kwaad wegnemen doet men er mede niet. Dit laatste zou alleen geschieden door een grondige monden tandverzorging. Het mag hier wel even gezegd, dat de tandartsen toegeven, dat er meerdere oorzaken voor luchtbederf zijn, als ongewasschen hoofden, handen, voeten en kleeren, doch aan die bezwaren is althans voor een groot deel met weinig moeite tegemoet te komen.

Tot dusverre is voornamelijk het kwaad voor de omgeving besproken. Wijden wij nu nog de aandacht aan het kwaad voor het individu zelf.

Wordt de tandcaries in haar aanvang niet ontdekt, dan zal binnen korteren of langeren tijd pijn optreden, en van dit oogenblik' af wordt in meerdere of mindere mate de geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van het kind ongunstig beïnvloed. Behalve de zelf niet te voorkomen pijn aanvallen, die slapelooze nachten en lustelooze dagen bezorgen wordt het kauwvermogen belangrijk gereduceerd. Want reeds een kind *is zoo slim om die zijde van den mond, waar zich de pijnlijke kies bevindt, niet te gebruiken tijdens de maaltijden. Het eten wordt onvoldoende gekauwd en onvoldoende van speeksel gedrenkt, doorgeslikt.

Behalve de pijn heeft de patient groote kans kennis te maken met de volgende veelvuldig voorkomende complicaties: kaakontsteking, zwelling der weeke omliggende deelen, fistel, zwelling der halslymphklieren, al deze verschijnselen

gepaard met koorts. Op de mogelijkheid van een min of meer ernstige algemeene intoxicatie door de infectie is reeds gewezen. Maar vooral de zwelling der halslymphklieren wordt veelvuldig aangetroffen. Een statistiek van 4000 onderzochte schoolkinderen bewees dat bij 70 pCt. van hen wier tanden ziek waren een dergelijke zwelling kon worden waargenomen. En dat in een tijd, op welken een kind zoo veel voor zijn geestelijke en lichamelijke ontwikkeling te doen heeft.

Men kan gerust zeggen, een slecht gebit vermindert de werkkraft, belemmert de leerkracht, verdooft de energie. Van elke kiespijnlijder kan men het hooren: ik kan niets doen, ik ben tot regelmatig werk onbekwaam. En als soms maanden of jarenlang een dergelijke toestand blijft bestaan dan kan men de noodzakelijke gevolgen slechts betreuren, maar niet meer ongedaan maken.

Op lateren leeftijd is menig langdurig maag-, darm- en hoofdpijnlijden te wijten aan een verwaarloosd gebit, aan het gemis van enkele, meerdere of alle tanden. Ongerekend het weerzinwekkende van den aanblik van een dergelijken mond wordt het duidelijk gearticuleerd spreken zeer geschaad.

Het verloren gaan van tanden en kiezen, zelfs het ontijdig verlies der melktanden is bijna altijd de oorzaak van een onregelmatig gevormd blijvend gebit, dat dan door gedrongen stand gepraedisponneerd is voor tandcaries.

En alle genoemde nadeelige toestanden zijn te voorkomen door gedurende den kinderleeftijd te zorgen voor een doeltreffende mond- en tandverzorging, door een praktisch eenvoudig onderricht in tand- en mondhygiëne.

Als een kind en vooral het volkskind dit onderricht verstrekt wordt op school, dan zal dat kind te huis gekomen de verkregen kennis den ouders, broertjes en zusjes mededeelen en aldus opwekken tot de verzorging van een gedeelte van

het lichaam, dat zoo belangrijke diensten te vervullen heeft.

Het is gemakkelijker, doelmatiger, goedkooper in den aanvang der tandcaries op te treden dan hiermede te wachten totdat de ziekte reeds diepe vorderingen gemaakt heeft.

Tegenover deze voordeelen van een vroegtijdig ingrijpen op jeugdigen leeftijd staat het nadeel, dat de behandeling van jonge kinderen eigenaardige bezwaren medebrengt. Is het vaak moeielijk een volwassene te behandelen, hem vertrouwen in te boezemen, gerust te stellen, hoe veel meer tijd, geduld, handigheid, vlugheid en kinderliefde moet er niet aanwezig zijn om bij kinderen succes te hebben. Zeker een conserveerend tandheelkundige behandeling (het opvullen eener tandholte b.v.) kan in den aanvang der tandcaries vrij vlug en zonder pijn geschieden. En hierin ligt dan ook het hoofdmotief voor een vroeg aanvangend regelmatig onderzoek en de behandeling der tanden van de schoolkinderen.

In de gevallen waar de behandeling reeds bezwaren gaat mede brengen, dus daar waar het gunstigste tijdstip voorbij is gegaan, daar zal de vaardigheid en snelheid van doen en denken van den tandarts op zwaren proef gesteld worden. Dat het dus verkeerd zou zijn aan nog onervaren practici de kinderpractijk op de scholen op te dragen springt al dadelijk in 't oog. De onverwachte bewegingen van hoofd, lippen, wang en tong zijn factoren, die slechts de zeer geoefende tandarts baas wordt.

Waarom dus de tandheelkundige schooldienst niet den schoolarts kan worden toevertrouwd, zelfs al had de laatste eene cursus in tandheelkunde gevolgd, is duidelijk. Zelfs het onderzoek kan hem niet worden overgelaten. Of een tand of kies behouden moet blijven of verwijderd dient te worden is op zichzelf in elk geval reeds eene kwestie, die met het oog op de toekomst van het gebit een bijzonder

inzicht en langdurige ervaring vereischt. Evenzoo moet het oog van den onderzoeker langdurig geoefend zijn om de tandcaries in haar aanvangstadium te ontdekken en dit is toch noodzakelijk om zoo economisch mogelijk hulp te verschaffen. Eene groote holte, een diep gevorderd bederf, pijn, zwelling, om al deze verschijnselen waar te nemen wordt geen geroutineerde vakkundige geëischt. Deze verschijnselen openbaren zich van zelf. Maar om voorbehoedend op te treden, om te ontdekken, wat een ongeoefende blik niet waarneemt, daar zijn speciale vakmannen voor noodig.

Dus, èn met het oog op het onderzoek èn met het oog op de behandeling, zijn schooltandartsen noodzakelijk. Van medische zijde worden wel bezwaren gemaakt tot het toelaten van artsspecialiteiten in de school. Alle overdrijving schaadt, zoo men zegt en waar is het einde, wordt er gevraagd, indien de oogarts, de oor-, neus- en keelarts, de orthopedist, de zenuwarts en de tandarts de school in willen. Het moet toegegeven, er is veel voor deze oppositie te zeggen.

Maar voor de tandheelkundige hulp dient eene uitzondering te worden gemaakt, omdat, gelijk gezegd is, de tandcaries zoo schrikbarend verbreid is, meer dan welke ziekte ook, en omdat er speciale jarenlang geoefende handen voor de tandheelkundige behandeling geëischt worden. Mocht een kleine gemeente gedwongen zijn om financieele redenen b. v. schoolarts en tandarts in een persoon te vereenigen, dan eische men van dien arts de bewijzen van kennis en kunde op tandheelkundig gebied. Het zij hier gezegd dat het niet voldoende is als een schoolarts een speciale cursus in tandheilkunde gevolgd heeft, want hiermede is niet bewezen dat hij een werkelijk tandheelkundig specialiteit is en maakt hij daar aanspraak op, dan behoort hij de voor

tandheelkunde ingestelde staats-examina met goed gevolg af te leggen. Doet hij dit, dan heeft hij bewezen dat hij meer is dan een zoogenaamde zesweeksche specialiteit en dat hij een paar jaren van studie (die minstens noodig zijn) en vooral van oefening aan de tandheelkunst gegeven heeft. Deze eisch mag ook gesteld worden, omdat er op de arts-examina geen sprake is van iets dat op conserveerende tandheelkunde gelijk.

Er wordt waarlijk genoeg gevrijbuiterd op oog-, neus-, keel- en oorheelkundig gebied. Daar is op 't oogenblik nu eenmaal weinig aan te doen. Maar tandheelkundige examina bestaan, en deze eische men van hen, die tandheelkunde willen uitoefenen.

De tandheelkundigen zijn zich bewust, dat er nog heel wat water door den Rijn zal stroomen, alvorens van een eenigszins algemeene invoering van schooltandartsen sprake zal zijn. Hoe het onderzoek en de behandeling der tanden op de school geregeld zullen worden, of deze in een lokaliteit aan het schoolgebouw verbonden dan wel in centrale schooltandklinieken zullen plaats vinden, zijn kwesties, die hunne oplossing nabij zullen zijn als de idee schooltandarts ook in ons land een werkelijkheid zal zijn geworden. Zooals meestal gaat het buitenland ons voor en daar zal men zich zacht aan kunnen spiegelen.

Uit het werk der Rotterdamsche Tandheelkundige Vereeniging blijkt, dat deze Vereeniging krachtdadig propaganda wenscht te maken voor mond- en tandverzorging onder de schoolkinderen. Dit werk en streven verdient den steun zoowel van particulieren als van autoriteiten. Geldelijke ondersteuning en moreele medewerking zijn hier op hare plaats.

Rotterdam, 12 December 1905.

L. F.

Onderstaand stuk hebben wij, hoezeer de toon, die er uit spreekt der Redactie zeer mishagt, toch gemeend onveranderd te moeten opnemen. Zonder in eene beoordeeling te willen treden van de waarde der antwoorden, door den heer Mertens aan den heer Grevers gegeven, had o. i. bij zijne bestrijding een meer hoffelijke dupliek in matige bewoordingen gesteld meer in overeenstemming geweest met de vredelievende stemming, die steeds ons tijdschrift beheerscht. *De Gérant.*

Ingezonden.

IETS OVER TANDHEELKUNDE EN ONS TANDHEELKUNDIG ONDERWIJS.

Geachte Redactie!

Mag ik U eenige plaatsruimte vragen om den heer John E. Grevers te beantwoorden? Bij voorbaat mijnen beleefden dank.

Het is voor mij natuurlijk zeer vleidend, dat een autoriteit als de heer Grevers, vermaard histoloog en anthropoloog, ik zou haast zeggen *de* autoriteit Grevers, mijne brochure eene 29 pagina's lange bespreking in het Tijdschrift voor Tandheelkunde XIIe jaargang Afl. 4, heeft waardig gekeurd. Maar juist omdat de heer Grevers zoo'n groot autoriteit is, althans er veelal voor aangezien wordt, waardoor de beschouwingen en beweringen welke hij in gemelde boekbespreking ten beste geeft, door velen voor wetenschappelijk juist en waar zouden gehouden kunnen worden, wensch ik op enkele punten van deze boekbespreking terug te komen.

Reeds aanstonds maakt de heer Grevers er mij een soort verwijt van, dat ik bij de inleiding, waar ik spreek over de tandheelkunde in de oudheid, niet meer in bijzonder-